

POSTANOWIENIE

Dnia 15 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Pietruszyński

w sprawie z wniosku **S. D., Z. T., M. K., T. G., S. B., E. Z. i S. Z.**
o odszkodowanie i zadośćuczynienie na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy
z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób
represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego
z tytułu pozbawienia wolności J.Z. w okresie od 9 września 1946 r.
do 27 marca 1947 r.
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 15 lutego 2024 r.
zażalenia radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej,
zastępującego Prokuratora Okręgowego w Krakowie reprezentującego
Skarb Państwa
na zarządzenie Przewodniczącego II Wydziału Karnego Sądu Apelacyjnego
w Krakowie z dnia 19 grudnia 2023 r., sygn. akt WKK 70/23,
odmawiające przyjęcia kasacji radcy Prokuraturii Generalnej RP od wyroku
tego Sądu z dnia 19 września 2023 r., sygn. akt II AKa 186/23,
na podstawie art. 530 § 3 k.p.k. i art. 437 § 1 k.p.k. w zw. z art. 8 ust. 3 ustawy
z dnia 23 lutego 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób
represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego,

postanowił

zaskarżone zarządzenie utrzymać w mocy.

UZASADNIENIE

Zaskarżając opisane powyżej zarządzenie o odmowie przyjęcia kasacji skarżący zarzucił naruszenie art. 429 § 1 k.p.k. w zw. z art. 8 ust. 3 ustawy z 23.01.1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (dalej: ustawa lutowa) w zw. z art. 554 § 3 k.p.k. poprzez ich błędną wykładnię, w tym m.in. pominięcie treści art. 554 § 3 k.p.k., i przyjęcie, że od 28 września 2023 r. Skarb Państwa nie jest stroną w postępowaniach prowadzonych w trybie przepisów ustawy lutowej i nie jest podmiotem uprawnionym do wniesienia kasacji, podczas gdy prawidłowa wykładnia ww. przepisów nakazuje przyjąć, że Skarb Państwa jest stroną postępowań prowadzonych na gruncie ustawy lutowej i podmiotem uprawnionym do wnoszenia środków zaskarżenia.

Wskazując na powyższe skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego zarządzenia i przyjęcie kasacji Skarbu Państwa do rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego zarządzenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Krakowie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zażalenie okazało się niezasadne.

Prawidłowo przyjęto w nim, że w sprawie wykluczone było zastosowanie art. 554 § 2a i 2b k.p.k. w zw. z art. 8 ust. 3 ustawy lutowej. Przypomnieć w tym miejscu należy, że nowelizacją dokonaną przepisem art. 8 ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r. poz. 1860), art. 8 ust. 3 ustawy lutowej otrzymał następujące brzmienie: „W postępowaniu o odszkodowanie i zadośćuczynienie mają odpowiednie zastosowanie przepisy rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego, z wyjątkiem art. 554 § 2a i 2b oraz art. 555”. Przepis ten wszedł w życie w dniu 28 września 2023 r., tj. po wydaniu w sprawie niniejszej prawomocnego wyroku Sądu odwoławczego.

W uzasadnieniu projektu przedmiotowej noweli (*vide* druk sejmowy 3216 Sejmu IX kadencji, dostępny na stronie internetowej Sejmu, s. 81-82 uzasadnienia), w zakresie odnoszącym się do zagadnienia reprezentacji Skarbu Państwa w postępowaniach prowadzonych na podstawie „ustawy lutowej” wskazano, że na

gruncie niejako zasadniczej kategorii spraw, której dotyczą przepisy rozdziału 58 k.p.k. (zatytułowanego: Odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie), gdzie roszczenia dochodzone są z reguły w niezbyt odległym czasie od zdarzeń, z których są wywodzone – przepis art. 554 § 2b k.p.k. przyczynia się zasadniczo do większej możliwości obrony praw Skarbu Państwa przez właściwą jednostkę organizacyjną, z której działalnością wiążą się określone roszczenia. Wynika to chociażby z posiadania przez daną jednostkę organizacyjną (organ), np. organ dokonujący zatrzymania, dokumentacji związanej z okolicznościami sprawy czy też nawet bezpośredniej wiedzy o sprawie posiadanej przez aktualnych pracowników/funkcjonariuszy danego organu/formacji.

Powyższe nie ma jednak – zdaniem autorów projektu omawianej nowelizacji – co do zasady odpowiedniego przełożenia w odniesieniu do spraw związanych z roszczeniami o odszkodowanie lub zadośćuczynienie na podstawie ustawy lutowej, zwłaszcza z uwzględnieniem znaczącego upływu czasu - są to bowiem w istocie zdarzenia historyczne dotyczące np. takich formacji jak Urząd Bezpieczeństwa z lat czterdziestych oraz pięćdziesiątych ubiegłego wieku. W rezultacie ewentualny udział w postępowaniu sądowym aktualnie istniejących organów nie zapewnia Skarbowi Państwa rzeczywistej możliwości obrony jego praw (przez materialnoprawnego reprezentanta ww. osoby prawnej). Zapewnieniu powyższego nie sprzyja w szczególności to, że w analizowanego rodzaju sprawach - które pomimo, że są formalnie sprawami prawnokarnymi rozpoznawanymi w ramach postępowania karnego, mają w istocie charakter spraw cywilnych. Najbardziej właściwe wydają się zatem zmiany legislacyjne sprowadzające się niejako do „powrotu” w rozpatrywanym zakresie do reprezentacji Skarbu Państwa jedynie na szczeblu prokuratury. Zaakcentowano również, że wprowadzane zmiany mają m.in. zapewnienie jednolitości praktyki orzeczniczej.

Powyższe argumenty wskazują jednoznacznie, że – wbrew temu, co podnosi autor zażalenia – intencją ustawodawcy było wyeliminowanie, z dniem 28 września 2023 r., spośród uczestników postępowania toczącego się na podstawie ustawy lutowej, Skarbu Państwa reprezentowanego przez odpowiednie *statio fisci*. Przeciwwagą dla takiego stanowiska nie mogą być argumenty natury celowościowej, wzięte zresztą pod uwagę w procesie ustawodawczym, czy treść art.

554 § 3 k.p.k. –jego techniczny charakter, wskazujący na adresatów zawiadomienia o terminie rozprawy, nie może bowiem samoistnie określać kręgu stron postępowania, w oderwaniu od mającego w tym zakresie znaczenie zasadnicze art. 554 § 2a k.p.k., którego stosowanie przepis art. 8 ust. 3 ustawy lutowej po nowelizacji eliminuje, czyniąc to w sposób kategoryczny.

W świetle uzasadnienia projektu ustawy i czytelnego nakreślenia intencji ustawodawcy, nie jest również, co do zasady, możliwe i celowe analizowanie zaistniałego układu procesowego przez pryzmat argumentacji wyrażonej w orzecznictwie sądowym zapadającym przed 1 lipca 2015 r. Tylko dla porządku odnotować należy, że żadne z orzeczeń, do których odwołano się w zażaleniu (tj. wyroku SA we Wrocławiu z 5.05.2016 r., II AKa 95/16, wyroku SA w Katowicach z 29.10.2015 r., II AKa 388/15, oraz post. tego Sądu z 2.12.2015 r., II AKz 655/15) nie zapadło na kanwie ustawy lutowej. Tymczasem uzasadnienie projektu noweli wyraźnie różnicuje wypadki orzekania w trybie przepisów rozdziału 58 k.p.k. o roszczeniach cywilnych wynikających ze zdarzeń przeszłych, objętych zakresem przedmiotowym ustawy lutowej, oraz zdarzeń bieżących (objętych bezpośrednio przepisami k.p.k.), wskazując na celowość udziału – w charakterze strony – przedstawiciela odpowiedniej jednostki Skarbu Państwa tylko w tej drugiej kategorii spraw.

Ustawa nowelizująca ustawę lutową nie zawiera szczególnych przepisów intertemporalnych dotyczących ww. zmiany, które przesunęłyby w czasie jej zastosowanie. Powyższe oznacza, że zmiany w tym zakresie mające ściśle procesowy charakter (skoro dotyczą kręgu uczestników postępowania) obowiązują od momentu wejścia w życie nowelizacji, zgodnie z ogólną zasadą *lex nova* („chwytania w locie”). Bezspornie czynności inicjujące w niniejszej sprawie postępowanie kasacyjne, w postaci złożenia kasacji, miały miejsce już w czasie obowiązywania art. 8 ust. 3 ustawy lutowej w brzmieniu nadanym ustawą nowelizującą z 7.07.2023 r., a więc w momencie, w którym Skarbowi Państwa nie przysługiwał już przymiot strony, wobec wyłączenia z mocy wymienionego przepisu stosowania art. 554 § 2a i 2b k.p.k. Pogląd o takim charakterze został już wyrażony w najnowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. post. SN z 12.01.2024 r., IV KO 114/23).

Z tych względów, nie znajdując podstaw do uchylenia ani zmiany zaskarżonego zarządzenia, należało je utrzymać w mocy.

Dlatego Sąd Najwyższy orzekł jak w postanowieniu.

[PGW]

[ał]